

Jaarbericht 2020 Frits van Aggelen & Agnes en Partners VoF

Dieren, 17 december 2019

Beste mensen,

Bij deze ons 16^e jaarbericht en het blijft leuk om het ieder jaar weer te componeren. De teneur zal ongetwijfeld dezelfde zijn als eerdere jaren. Ook in mijn 74^e jaar blijft het publiek domein trekken en is het boeiend er actief in te zijn. En zo'n jaarbericht blijft nog steeds een goed middel om relaties te onderhouden, gezien de vele en aardige respons die ieder jaar weer komt.

Natuurlijk eerst een ieder een inspirerend jaar 2020 gewenst! Ook in 2019 waren tussen de verschillende minder aardige ontwikkelingen in onze samenleving toch ook weer hoopgevende trends te ontdekken. Alle reden om verwachtingsvol uit te zien naar 2020, ik kom daar verderop in mijn bericht bij de statements naar aanleiding van mijn actuele impressies in het publieke domein, zeker op terug.

Daaraan voorafgaand, net als in voorafgaande jaren, eerst een inkijkje in ons zakelijke en persoonlijke wel en wee, gevolgd door een resumé van onze laatste trektochten en eindigend dus met die bekende inhoudelijke statements.

De VoF in 2019 en onze andere klussen

Frits

Nog steeds fungeer ik als sparringpartner voor bestuurders en directeuren van gemeenten. Ook al hield ook dit jaar een aantal van dit soort verbintenissen op vanwege loopbaanwisselingen of persoonlijke omstandigheden, toch komen er, ondanks mijn onmiskenbaar geringe acquisitie-drang, af en toe ook weer een paar bij. De agenda van die contacten is blijft gevarieerd met aspecten als persoonlijke rolvervulling en ontwikkeling, de combinatie van privé-hectiek met een eindverantwoordelijke job, loopbaanplanning, organisatieverandering, strategische dossiers en bestuurlijke keuzes. Ook nu weer regelmatig gepaard aan aanvullende expert-notities.

Het blijft ook nog steeds leuk, een diversiteit aan thematiek en personen, verspreid over het land. En nog steeds geldt dat ik hierdoor een aardig overzicht heb en houd van wat er zoal speelt in de publieke sector. De schuivende panelen, veranderende rollen en de steeds weer nieuwe inhoudelijke problematiek maken dat het een interessante ontdekkingsreis blijft. De verscheidenheid gevoegd bij mijn ervaring betekent, zo blijkt ook nog steeds, dat ik nogal eens van toegevoegde waarde kan zijn. Een geruststellend gevoel, want ik doe het natuurlijk niet alleen maar omdat ik het leuk vind, maar ook omdat ik écht wil bijdragen aan de publieke zaak. En die publieke zaak blijft toch een soort levenselixer voor mij!

Dat bijdragen aan de publieke zaak poog ik trouwens ook te doen door mijn participatie in het Inloophuis Dieren, het Riqq en de UAF. Over mijn bevindingen daar lees je hieronder.

Ervaringen uit mijn nevenactiviteiten

*Via het **U.A.F.** begeleid ik nog steeds vluchtelingstudenten. Al een aantal keren vertelde ik over een man die al meer dan 15 jaar zonder verblijfsvergunning in Nederland verblijft, omdat hij door het uiteenvallen van de Sovjet Unie rondom zijn vertrek zijn identiteit niet kan bewijzen. Ook al heeft zijn vrouw inmiddels de Nederlandse nationaliteit en een vaste baan, zonder die papieren heet zijn verblijf hier nog steeds illegaal met alle consequenties van dien. Maar kort geleden heeft hun woongemeente z'n nek uitgestoken door desondanks in te stemmen met hun burgerlijk huwelijk en gloort er dus hoop op beëindiging van deze absurde situatie.*

*Bij het **Riqq**, het cultuurbedrijf in de gemeente Rheden, maak ik sinds kort deel uit van het bestuur. Het is leuk om mee te maken hoe culturele activiteiten betekenisvol kunnen zijn in het sociaal domein. Maar het is ook leerzaam vanaf deze kant van de tafel te ervaren hoe bezuinigingen hun weerslag krijgen in de vorm van onzekere en veranderende positioneringen van instellingen in het culturele veld.*

*Over het **Inloophuis** in Dieren, waar ik bestuurslid ben, vertelde ik al een paar keer, ook omdat ik best trots ben over wat we daar in enkele jaren op poten hebben gezet. Onze primaire doelgroep bestaat uit mensen met psychische, verstandelijke, sociale en financiële problemen en anderen zonder eigen sociaal netwerk (eenzaamheid!). Met 2 parttime beroepskrachten en rond 50 vrijwilligers ontvangen we iedere week, met de dagelijkse inloop in de huiskamer en een weekprogramma met heel uiteenlopende activiteiten, rond 200 verschillende bezoekers, deelnemers en vrijwilligers. Het onderscheid tussen bezoeker en vrijwilliger vervaagt, wat met de sociale turbulentie van dien best een klus is voor de parttimers, maar ook heel leuk natuurlijk. Als je de activiteiten van derden in ons onderkomen meetelt, stijgt dat aantal tot zo'n 250 per week. En dat betekent een ruime consolidatie van de aantallen van vorig jaar. Het Inloophuis nieuwe stijl heeft duidelijk wortel geschoten in ons dorp.*

Dit jaar kwamen onder meer de kinderactiviteiten van de grond en waren we ook spreekuurlocatie voor de Formulierenhulp en de Sociaal Raadslieden. Afgelopen jaar hebben we bovendien een aantal nieuwe verbintenissen kunnen aangaan, zoals met de lokale Praktijkschool en de regionale thuiszorgorganisatie. Verbintenissen die weer tot nieuwe activiteiten zullen leiden. Omdat onze vaste jaarinkomsten rond € 5.000 bedragen en onze jaarlijkse kosten rond € 90.000 belopen, is het vermeldenswaard dat we met de gemeente Rheden, het Oranjefonds en het Franciscusfonds tot afspraken konden komen over hun bijdragen tot en met 2021. Het komend jaar zullen we moeten proberen dit ook voor de jaren daarna te arrangeren.

*Het veilingwezen was voor mij een volstrekt onbekende wereld. Om ons huis wat op te schonen van veel spullen die ooit bij mijn oudelui vandaan kwamen, was **Catawiki** de uitgelezen plek om ze een andere bestemming te geven. Met verbazing ben ik erachter gekomen hoeveel mensen op zo'n veilingssite van uur tot uur verblijven en bieden en ook hoe internationaal zo 'n fenomeen is geworden.*

Bernadette

Bernadette zit inmiddels 8 jaar als griffier in Voorst. Ze heeft het daar nog steeds naar haar zin en weer is haar plan volgend jaar minder (over)uren te maken en meer te genieten van de uitdaging en afwisseling die ze in Voorst in haar griffiersrol ervaart. Ze heeft een aantal leuke initiatieven in de steigers staan, onder andere over samenwerkingsverbanden, informatie makelen, etc. Ze is inmiddels

een jaar actief binnen het landelijk bestuur van de Vereniging van Griffiers en daar verantwoordelijk voor de portefeuille "professionalisering". Het vak van griffier is nog maar 18 jaar jong en het wordt tijd wat zichtbaarder te worden als spin in het web van de lokale democratie, vindt Bernadette. De contacten vooral met collegae in het hele land, maar ook met collega-verenigingen van raadsleden, burgemeesters, secretarissen en het ministerie zijn een boeiende bijkomstigheid.

In haar pakket aan commissaris- en toezichthouderschappen zijn door het verstrijken van zittingstermijnen regelmatig mutaties, maar het "vak" past haar nog steeds goed. Bijvoorbeeld het van dichtbij meemaken van al die veranderingen in het zorgdomein, waar zoveel over te doen is en daarover een eigen oordeel kunnen vormen, ervaart ze als inspirerend. Verbindend aanwezig zijn in een context van verandering en tegengestelde belangen gaat haar goed af. Momenteel is ze toezichthouder bij MEE Gelderse Poort (regio Arnhem-Nijmegen) en bij de woningbouwcorporatie Woonservice IJsselland in Doesburg.

Een structurele bijdrage leveren aan organisaties in de semipublieke sfeer, voor mensen aan de onderkant van de samenleving, blijft een belangrijke levensvervulling voor haar. Ze is in dit kader trouwens ook vrijwilliger in de huiskamer van het Inloophuis in Dieren. En daar komt ze altijd enthousiast van thuis!

Onze trektochten

Apulië

Met de Kerst gingen we 10 dagen naar de hak van laars in Zuid-Italië. Schitterende plaatsen met mooie barokke architectuur en veel geschiedenis. Ons Kerstdiner nuttigen in een overvol visrestaurant in Taranto te midden van grote en roerige Italiaanse families was zeker een hoogtepunt. Waar wij genoten van Matera met z'n ondergrondse stad, was het recent best confronterend te lezen dat deze inmiddels door grote overstromingen compleet onder water staat.

Parijs

In februari gingen we na bijna 20 jaar weer eens terug naar Parijs. Het is nog altijd een heerlijke stad (de Marais, Canal Saint Martin, Place des Abesses, Place Monge) met prachtige musea (Musée Branly, Palais de Tokyo, Halle de Saint Pierre), een imposant Panthéon, etc. Bovendien leek het wel lente(!) met een uiterst gezellige drukte in de parken en langs de Seine. Wel opvallend: het grote verschil in multiculturaliteit tussen de wijken.

Birmingham (VS)

Bernadette was een ruime week voor het internationale griffierscongres in Birmingham/Alabama, juist in de periode dat rechts Amerika daar de abortuswetgeving vergaand terugdraaide. Birmingham is berucht geworden doordat in de zestiger jaren hier én de rassendiscriminatie hoogtij vierde én hier de Civil Rights Movement dus zich ook het nadrukkelijkst manifesteerde. Fred I. Shuttlesworth, een locale toonzettende Civil Rights activist, was een belangrijk voorbeeld en groot inspirator voor Martin Luther King. Hij inspireerde King begin 1963 tot diens beroemde brief "Letter from a Birmingham jail".

Enkele maanden later, 15 september 1963, vermoordde de Ku Klux Klan met een bomaanslag bij de Baptist Church 4 jonge meisjes, waarna de locale justitie ook nog eens alle pogingen deed om dit maar niet te hoeven vervolgen. "Birmingham Sunday", de dag van de moord, is daarna vooral ook de annalen ingegaan door het prachtige lied dat hierover werd gecomponeerd (Joan Baez). Een rondleiding door een locale gids langs plaatsen die aan deze geschiedenis herinneren, was dan ook heel indrukwekkend. Onder andere omdat precies op het moment dat deze excursie langs de kerk kwam, daar de vader van één van de vermoorde meisjes werd begraven. Deze werd in de jaren na de

moordaanslag zelf een actieve democraat en later het eerste zwarte gemeenteraadslid van Birmingham. De bezoekers van de begrafenis-mis waren heel enthousiast aan het vertellen over hem bij de uitgang van de kerk, en ze drukten ons een mooie folder in de hand, een glossy met foto's - dat is nog eens wat anders dan een bidprentje!

Haar meest opvallende recensies verder: "De zwarte bevolking vormt ook vandaag nog bij uitstek de onderklasse", "Wat een slecht eten krijg je daar voorgezet" en "Wat een sfeerloze binnenstad". Maar ook: "Wat was het gezellig met de collega's!"

De 5 Stans

Onze grote tocht ging dit jaar naar de 5 Stans, Turkmenistan, Uzbekistan, Tajikistan, Kyrgyzstan en Kazachstan en was weer een heel bijzondere ervaring.

Turkmenistan, voornamelijk woestijn en rijk aan olie én een dictatuur met een onvoorstelbaar indringende persoonlijkheidscultus rondom zijn leiders. In de hoofdstad Ashgabat, naast de oude woonwijken van duidelijk Russische snit uit de vijftiger jaren, een compleet nieuwe stad gebouwd. Grote glaspaleizen, enorme torenflats, geheel en al opgetrokken uit marmer, grote tuinen met enorme fonteinen en vijvers, brede 4 baanswegen met laanbeplanting en protserige straatverlichting, gigantische parken met futuristische watersystemen, enorme regeringsgebouwen, musea, hotels, sportaccommodaties, alles van een enorm imponerende schaal. Op alle kruispunten, bij de gebouwen en in de parken, staan kolossale beelden met heel veel goud en bijna steeds gewijd aan de vroegere heerser Turkmenbashi ("vader van de Turkmenen"), z'n familieleden en zijn opvolger, z'n voormalige tandarts. Het meest curieus is een immens gouden beeld van hem dat met de zon meedraait. Beklemmend wordt het als je je realiseert dat op straat, bij die gebouwen en in de parken haast geen mens valt te bekennen. De talrijke straatvegers hebben op die snelwegen en in de parken bijna het rijk alleen.

Bijna het hele internet is geblokkeerd. De meest absurde voorschriften uit de tijd van Turkmenbashi, zoals een verbod op baarden, lang haar en gouden tanden en op het houden van honden, het gebod voor meisjes om een bonten mutsje te dragen, zijn weliswaar afgeschaft, maar steden, vliegvelden, stations en zelfs een meteoriet zijn nog naar hem vernoemd en zijn beeltenis prijkt op de bankbiljetten. Zijn boek, het Ruhnama, een soort autobiografie, is bijna het enig aanwezige in de bibliotheken, de maanden in het jaar zijn hernoemd en er zijn feestdagen gewijd aan zijn familie toegevoegd. Contact met het buitenland is voor veel Turkmenen volstrekt onmogelijk.

Enkele kilometers buiten de hoofdstad ligt het reusachtige mausoleum van Turkmenbashi. Afgezien van de nogal overmatige bewaking door militairen is het er echt doodstil en verlaten. In dit mausoleum liggen ook de crypten van zijn vader, moeder en broers, ook al waren deze al veel eerder overleden. Pompeus in één woord, dit geldt trouwens ook voor de nabij gebouwde enorme moskee, de grootste van Centraal Azië, geschikt voor 20.000 bezoekers. Beide gebouwen zijn overigens door Turkmenbashi zelf al tijdens zijn leven gesticht. Grote fonteinen en watervallen er omheen en een gigantisch park. Alles wit marmer met gouden koepeldaken en 4 minaretten. Kolossale tapijten op de vloer en dito kroonluchters. En ook hier dus geen mens te bekennen!

De ons toegewezen gids komt na enkele dagen pas en na herhaaldelijk aandringen tot het initiatief ons mee te tronen naar een oud volkspark, waar honderden mensen en kinderen zich vermeien met muziek, botsauto's en volle terrassen. Eindelijk onder de mensen, ook al zijn we voor hen vooral een bezienswaardigheid!

Maar Turkmenistan was gelukkig meer, indrukwekkende sites van antieke steden midden in de eindeloze steppe en de oogverblindende schoonheid van de Yangikala canyons, ooit ontstaan na het verdwijnen van een grote binnensee. Kliffen met in bijzondere vormen geërodeerde kalkstenen kolommen tot 100 meter hoog en andere grillige rotspartijen in witte, gele, okeren, purperen en rode kleuren over een uitgestrektheid van wel 25 km. aan de rand van een nog bestaande binnensee, een uitloper van de Kaspische Zee. Een fascinerend kleuren- en vormenspel, waar je niet op uitgekeken raakt. Die impressie werd nog eens versterkt door de enorme verlatenheid van de uitgestrekte steppe.

***Uzbekistan** was volkomen anders, de tand des tijds had hier wel z'n gang mogen gaan. Het deel waar wij waren, het midden en zuiden, weliswaar ook merendeels woestijn en steppe met alle droogte van dien, geeft veel uitgestrekte plantages(vooral katoen) te zien met de bijbehorende irrigatie en dus droogstaande rivieren en meren. Prachtige steden uit de tijd van de Zijderoute. Khiva, Bukhara en Samarkand met schitterende antieke moskeeën, mausolea, madrassa's, paleizen en handelshuizen. In Khiva als in een openluchtmuseum tussen de enorme stadsmuren, gescheiden van de "echte" stad, in Bukhara bijna allen in het centrum en rond pleinen gegroepeerd, in Samarkand verspreid over de stad. Fijnzinnig bewerkte houten balustrades en pilaren, rijk met door middel van (blauw)mozaïek gedecoreerde buitenmuren en koepeldaken en van binnen met schitterend bewerkte plafonds en wanden. Waar oorlogen en aardbevingen grote verwoestingen hadden veroorzaakt, vaak prachtig gerestaureerd.*

Samarkand was het indrukwekkendste, omdat de antieke gebouwen daar veel meer onderdeel van de stad waren en het toerisme daardoor dus ook niet zo overheersend aanwezig was. Vooral het Shah-i-Zinda Ensemble, een "straat" met meer dan 20 mausolea en andere rituele gebouwen uit de 9e-19e eeuw was adembenemend fraai.

In Uzbekistan was de klimaatverandering uiterst tastbaar, in de steden is een temperatuur van rond 50 graden overdag in de zomer de laatste jaren bijna gewoon geworden. Ook Uzbekistan heeft nogal wat dictatoriale trekken, maar de persoonlijkheidscultus betrof toch voornamelijk Timoer Lenk, de vermaarde strijder uit de 14^e eeuw. Als je de rijke architectuur tot je laat doordringen, kun je je goed voorstellen dat deze steden gedurende eeuwen een wereldcentrum waren voor handel, cultuur en wetenschap.

*Direct na de grensovergang met **Tajikystan** gingen we de Fan Mountains in. Een berggebied met toppen tot 5.400 meter, we volgden de 7 meren route, waarbij je steeds stijgend 7 van die kristalheldere blauwe bergmeren passeerde. Mooi om te zien hoe de berghellingen weerspiegelden in het heldere water. Daarna naar het zuiden, naar de zogenaamde Pamir Highway, een traject dat zich vooral afspeelt in de vallei van de Panj rivier, de grensrivier van Afghanistan en Tajikystan. De Panj rivier is dan weer 50 meter breed, dan weer een kilometer, dan een kalme modderstroom, dan een kolkende watermassa. De vallei is een nauwe engte tussen hoge kale, maar uiterst veelkleurige steile berghellingen.*

Ook de vallei zelf is regelmatig kaal en onbegroeid, maar kent ook hoogfrequent groene oases met heel hoge bomen. Het is echter die zoeven genoemde veelkleurigheid van het gebergte, zowel vanwege de aard van het gesteente als door de verschillen in belichting, die het tot een heel fraaie tocht maken. En het is natuurlijk curieus dat, omdat je in zo'n nauwe vallei aan de Tajikse kant rijdt, je dagenlang een uitzicht op Afghanistan hebt, zodanig dat je een heel aardig inkijkje in het leven aldaar

krijgt. Je voelt je wel wat schuldig, want het is een vergelijkbare vorm van “aapjes kijken” zoals je ook ervoer toen je destijds in West Duitsland langs het prikkeldraad van Oost Duitsland reed.

Alle Stans hebben in eerste aanleg een terugval in hun welvaart gekend door het uiteenvallen van de Sovjet Unie, maar Tajikystan is nog vele malen armer dan de andere Stans. Behalve door de burgeroorlog in de jaren 90 en het buurland zijn van Afghanistan, ook door de onherbergzaamheid in grote delen van het land. In het zuid oosten, waar de grenzen van Tajikystan, Pakistan, China en Afghanistan bij elkaar komen, is de eindeloosheid van de steppen met aan de einder de besneeuwde toppen van de Himalaya heel indrukwekkend. Hier begint ook het gebied van de nomaden met hun joerts en immense kuddes schapen, koeien en yaks. Her en der weer van die verstilde meren, vanwege hun hoge zoutconcentratie vaak zonder enig leven. Temperaturen variëren in de zomer van bijna 50 graden overdag naar beneden het vriespunt 's nachts en het is nauwelijks voorstelbaar dat het 's winters tot wel 50 graden kan vriezen. Ben je al niet door de desolate omgeving geïsoleerd van contact met de buitenwereld, dan komt die kou en sneeuw er nog eens bij! Het “dak van de wereld” is een volstrekt invoelbare benaming.

Ook al is de Islam hier de overheersende geloofsopvatting, het is er één van duidelijk minder orthodoxe aard. Het is ons zelfs overkomen dat, toen we een moskee weer snel verlieten omdat er een dienst gaande was, wij werden terug gehaald en wij beiden, ook Bernadette dus, verzocht werden in ons Westers tenue naast hun te knielen en de imam te aanhoren. Veel vrouwen dragen bij hun vaak fraaie kleurige kleding een bijpassende sjaal of doek om het hoofd, maar dat lijkt meer ingegeven door het willen bundelen van de lange zwarte haren dan door geloofsverplichtingen. Ook in Tajikystan is de president met immense affiches op grote borden nadrukkelijk aanwezig, bijna altijd in een houding waarin hij de weg wijst.

De onherbergzaamheid maakt dat je nauwelijks kunt geloven dat de Engelsen en de Russen elkaar hier in de tweede helft van de 19^e eeuw regelmatig met hun legers troffen in hun strijd om de hegemonie in dit deel van het continent. Wat dat betreft is er niet veel veranderd, de Amerikanen hebben er (nog?) een basis, de Russen bewaken een deel van de Afgaanse grens en wij zagen een groot contingent Chinese troepen op trainingsmissie ten behoeve van het Tajikse leger.

De grens naar **Kyrgyzstan** overstekend, komen we in het land van de paarden – duizenden grazen loslopend op de berghellingen-, honderden meren en bergtoppen tot wel 7.400 meter. Prachtige uitzichten dus. In Kyrgyzstan is er vooral vanwege corruptie en slecht bestuur van alles mis, maar als het in de ogen van de bevolking de spuigaten uitloopt, leiden hun protesten zeker tot een regeringswisseling. Merendeels sliepen we in Tajikystan en Kyrgyzstan bij particulieren en in kleine dorpjes, zodat we ons een goed beeld konden vormen van hun leefgewoonten.

Opvallend is dat in alle landen die we bezochten, de landsgrenzen niets zeggen over de oorspronkelijke herkomst van de bevolking. Turkmenen, Uzbeken, Tajiken, Kyrgyzen vind je in elk land. Op de Afgaanse markt die we bezochten op een eilandje in no men's land in de Panj rivier, waren weliswaar de Afghanen door hun krijgshaftige uitstraling zeker te onderscheiden, maar ook hier zag je Tajiken, Kyrgyzen en Uzbeken.

Als we aan het eind van de reis nog een dag in **Kazachstan** zijn, valt vooral de grote leegte op. En tot onze verbazing is Almaty, het voormalige Alma Ata, een heel moderne miljoenstad, die vooral een uiterst Russische en seculiere sfeer ademt.

Al met al was het weer een heel indrukwekkende reis en ondanks alle fronsen vooraf van velen, wij hebben ons op geen enkel moment niet op ons gemak gevoeld. Uiterst hartelijke mensen en een heel ontspannen sfeer, de politieke situatie in Turkmenistan daargelaten. Prachtige tapijten en keramiek hebben we gezien, maar onze wijze van reizen belemmerde ons jammer genoeg in enige aanschaf.

Nederland

In de herfst zaten we met de hond een week in een huisje in Franeker. Mooie oude stadjes als IJlst, Workum en Hindelopen. Maar ook op sommige plaatsen (Harlingen bijv.) veel verval in een op zich fraaie binnenstad met grachten. Opvallend is dat de locale architectuur en cultuur je in Friesland, net als je in Limburg ervaart, een onmiskenbaar buitenlandgevoel geven.

Verder waren we natuurlijk op onze maandelijkse stapdagen nog regelmatig in steden en musea, die we een tijd niet bezocht hadden.

2020

Met de Kerst is een rondreis langs de oude steden in Jordanië gepland, wellicht in het voorjaar naar Porto en/of Belgrado en voor de zomer wordt gedacht aan een combinatie van Cuba en Belize. Bernadette hoopt in mei het Internationale griffierscongres in St. Louis/Missouri bij te wonen en met de Nederlandse collega's aansluitend een paar dagen naar Chicago te gaan.

Statements

Regie en sturing door de Rijksoverheid

Ik vind het nog steeds onthutsend dat onze Rijksoverheid op veel terreinen niet (meer) nadrukkelijk de regie voert. Natuurlijk vraagt onze huidige samenleving terecht om ruimte voor bottom up beleidsontwikkeling en –uitvoering, maar ook dan nog zou deze op veel terreinen gepaard moeten gaan met een top down kader. En zo'n kader kan na overleg met belangenorganisaties worden opgesteld en hoeft dus geen ivoren toren product en/of een dictaat te zijn. Én zo'n kader hoort niet louter toetsingscriteria te bevatten, maar geeft richting, maakt keuzes, juist daar waar het om conflicterende belangen gaat, of om het verdelen van de schaarste, dan wel het toedelen van minder welkome bebouwing. Compromissen en bijbehorend verkregen draagvlak zijn natuurlijk volstrekt niet verkeerd, maar wel als daardoor de beoogde effecten teloor dreigen te gaan. Ons land kent regionaal verschillende kwaliteiten, daarom ook is sturing door differentiatie in beleid tussen regio's ook een onderdeel van besturen. En besturen is iets anders dan alleen maar consensus met belanghebbenden willen bereiken.

De op veel terreinen in gang gezette decentralisatie van verantwoordelijkheden, op zich een lovenswaardige operatie, is gepaard gegaan met een vervolgens voornamelijk faciliterende opstelling van het Rijk, ook op terreinen waar Rijkssturing voorwaarde is voor effectief beleid. Maar op veel terreinen zijn richtinggevende keuzes verdergaand dan de bepaling van de hoogte van de beschikbare middelen, onontbeerlijk. En dan nog kunnen gemeenten en provincies binnen dat kader eigen verantwoordelijkheden en keuzes vorm geven.

Natuurlijk betekent zo'n kader dat er politieke lef voor het differentiëren van taakstellingen nodig is, maar vooral bijvoorbeeld Ruimtelijke Ordening kan geen optelsom van bottom up initiatieven en

noties zijn. En een Novi die zich na probleemstellende analyses tot op zich honorabele intenties voor keuzes beperkt, maar de echte keuzes toch uit de weg gaat, kan nooit als een echt richtinggevend instrument functioneren en om richting en regie wordt hier zelfs door de belanghebbenden gesmeekt.

Ook op andere terreinen geldt dezelfde noodzaak en urgentie van regie. Planning van de spreiding van gezondheidszorgvoorzieningen is toch meer dan toetsing van initiatieven die zich aandienen? Want behalve de hier zo centraal gestelde marktwerking, zijn het toch vooral andere factoren die tot een rechtvaardige spreiding over het land leiden? Het zwalkende beleid op het terrein van het statiegeld wel of niet voor kleinere PET-lessen en blikjes is toch alleen maar een gevolg van de hype van vrijwillige convenanten tussen betrokkenen en het weglopen voor duidelijke regie? Bovendien gaat het daar ook nog eens over publieke verantwoordelijkheden, die nu eenmaal van een andere orde zijn dan je van marktpartijen kunt of mag vragen.

De Novi en de Halfwegzone

Planontwikkeling in de Randstad is in volle gang, verdergaande inbreiding, vaak ten koste van de schaarse in de bebouwde kom nog beschikbare groene ruimte en gericht op vergaande verdichting, waarbij vooral in de grote steden hoogbouw als wervend perspectief geschetst wordt. Ook verdergaande stadsuitbreiding in de Randstad, vaak ten koste van de daar toch al niet meer overvloedig aanwezige open ruimte, komt weer op de agenda. Maar ik vraag mij ten sterkste af of dit verdergaand dichtslibben van de Randstad nu zo'n wenselijke route is.

Argumenten als voldoende leefkwaliteit, de functie van groen en water in het klimaatbeleid, de getalsmatig beperkte omvang van de woningvraag naar appartementen, behoud van open ruimte in de zo verstedelijkte Randstad, zouden er toch toe moeten kunnen leiden dat het concept Halfwegzone uit de zestiger jaren weer als een serieuze optie wordt gezien. Het bedienen van de woningvraag in een ruime cirkel rondom en niet in de Randstad, mits verantwoord ingepast in het landschap, zou aan het honoreren van de eerdergenoemde argumenten vergaand tegemoet kunnen komen.

Natuurlijk zijn hiervoor grote investeringen in uitbreiding/vernieuwing van de huidige OV structuur randvoorwaarde, maar die zijn ook in de huidige beleidscontext al aan de orde. Onderzoek wijst uit dat pendelen naar je werk, vanwege de hartgrondige wens van een prettige woonsituatie, een volstrekt geaccepteerd fenomeen is. Een dergelijk spreidingsbeleid zou, behalve het hierdoor vrijwaren van de Randstad voor verdere verstening, dus ook vergaand tegemoet komen aan die grote woningvraag door de jaren heen, die zich niets aantrekkend van futuristische stadsconcepten, toch blijft richten op de kwaliteiten van een minder verdichte woonomgeving. Als laatste tenslotte, je kunt op dit moment zien dat op de woningmarkt door de woningnood in de Randstad, de druk op deze Halfwegzone al sterk aan het toenemen is, welnu, maak hier dan ook beleid van en prioriteer nadrukkelijk verbetering van de OV verbindingen van de Randstad met deze Halfwegzone.

Los hiervan heb ik mij erg verbaasd over het alom direct wegwuiven van de idee van verplaatsing van de Schiphol landingsbanen naar zee omdat het op voorhand onbetaalbaar zou zijn. Juist Nederland is met z'n inpolderen en de Deltawerken altijd een voorloper geweest waar het waterbouwkundige kunststukjes betrof en als korte termijn financiële overwegingen toen net zo'n rol hadden gespeeld als nu het geval lijkt te zijn was dat nooit gebeurd. Het zijn bovendien Nederlandse bedrijven die in verre landen aan dit soort projecten werken en die op dat terrein kennelijk (nog?) als de experts bij uitstek worden gezien.

Een Nationale Energie Strategie en niet alleen maar RES'en

In het verlengde van de eerder over regie gemaakte opmerkingen had ik mij goed kunnen voorstellen dat meer aandacht zou zijn besteed aan Rijkssturing door het differentiëren van taakstellingen tussen regio's, omdat de mogelijkheden om verantwoord energie te produceren aanmerkelijk uiteen lopen.

In het Energieaccord is daar voor wat betreft de plaatsing van windmolens door de provincies weliswaar een begin meegemaakt, maar ik begrijp dat veel provincies bij de realisatie tegen nogal wat verzet aanlopen. Bovendien zijn er veel meer regionale verschillen als je ook de potenties van verantwoorde plaatsing van zonneparken, grote en kleine waterkrachtcentrales en de terugwinningsmogelijkheden bij aanwezige industriële bedrijvigheid in de beschouwing betreft. Natuurlijk begrijp ik best dat met de herinnering aan het feit dat Groningen voor een substantieel deel moest opdraaien voor onze energievoorziening en de consequenties die dit achteraf voor Groningen heeft gehad, een dergelijke "opgelegde" differentiatie geen uitnodigende route is, ook al zou je er een vorm van financiële compensatie bij betrekken. Maar het lijkt mij dat alleen Rijksregie het "not in my backyard" dat nu lijkt te overheersen, zou kunnen doorbreken.

In dit kader is het mij trouwens ook een grote doorn in het oog dat, doordat nogal wat agrariërs de financiële lokroep van particuliere ontwikkelaars niet kunnen weerstaan, grote oppervlakten landbouwareaal klakkeloos met zonneparken belegd gaan worden. En dat hierbij door het ontbreken van een ordentelijke toets op landschappelijke kwaliteiten, bijvoorbeeld een deel van het landgoederenlandschap in de gemeente Renkum met zonnepanelen bedekt dreigde te worden. Maar ook elders lijkt de locatiekeuze en omvang van zonneparken louter een afgeleide van toevallige initiatiefnemers te worden en zijn sommige gemeenten al lang blij dat zo "spontaan" aan hun taakstelling wordt voldaan. Gelukkig beginnen provincies in verzet tegen deze ontwikkelingen te gaan. Zo ontgaat mij trouwens ook waarom niet veel nadrukkelijker het leggen van zonnepanelen op utilitaire gebouwen en gebouwen van de overheid en andere delen van de collectieve sector (scholen, ziekenhuizen etc.) van Rijkswege gestimuleerd wordt.

Verwachtingsvol wordt door iedereen uitgekeken naar wat de resultaten van de optelsom van de in gang gezette Regionale Energie Strategieën zal zijn. Op enig moment zal dan toch in Den Haag het besef moeten groeien dat gezien de urgentie van de thematiek meer Rijkssturing noodzakelijk is en niet volstaan kan worden met de optelsom van de resultaten van bottom up initiatieven.

Profijt en bekostiging van ruimtelijke ontwikkeling

De recente CPB Policybrief over het op een of andere manier ten gunste van de ruimtelijke ontwikkeling inzetten van de door deze ontwikkeling gecreëerde vermogensmeerwaarde, heeft mij zeer aangesproken. Veel gebiedsontwikkeling wordt in gang gezet vanuit de aanname dat een dergelijke ontwikkeling positieve gevolgen katalyseert voor een verdere omgeving. Onderzoek zoals door het CPB aangehaald wijst ook op dit effect. Waarom zouden deze positieve effecten, terug te vinden in stijgende vermogenswaarde van privaat bezit, niet mee een financiële drager kunnen zijn voor de onrendabele toppen van deze gebiedsontwikkeling? Het CPB denkt hierbij vooral aan verhoogde OZB opbrengsten door de stijging van de bijbehorende WOZ waarden.

Het CPB wijst er overigens wel op, dat de huidige vereveningssystematiek van het gemeentefonds met zich brengt dat bij stijging van WOZ waarden van bestaand vastgoed, de gemeenten op dit moment

te maken hebben met een navenante daling van de algemene uitkering. Waar eindelijk wat perspectief gloort in de al jaren lopende discussie over meer vrijheden voor gemeenten op fiscaal gebied, zou dit aspect gelijk meegenomen kunnen worden.

Het gevaar van algoritmes

Ook al is het internet mij in de loop van jaren meer vertrouwd geraakt dan ik ooit verwacht had, discussies over misbruik van gegevens staan nog redelijk ver van mijn bed. Ondanks de hinderlijke ervaring dat als je eenmaal een leverancierssite bezocht hebt je nog jaren achtervolgd wordt met aanbiedingen, ben ik nog redelijk van de soort die de illusie heeft dat, wat ik op internet ook doe of prijsgeef, mijn privacy-grenzen niet zo gauw in gevaar komen.

Maar ik ben het laatste jaar wel getriggerd geraakt door het toenemend gebruik van algoritmes door veel instanties om door middel van onder meer het programma Syri (Systeem Risico Indicatie) mogelijke probleemgroepen op te sporen. En dan vooral door het feit dat rücksichtslos iedereen die in die groep lijkt te passen daarna over één kam wordt geschoren. Een vorm van stigmatisering die niet alleen uiterst discriminerend is, maar voor betrokkenen ook talloze kwalijke consequenties heeft, zoals de gang van zaken bij de Belastingdienst op het dossier toeslagen laat zien.

Maxim Februari schreef in een artikel in Vrij Nederland dat hoe “perfecter” de algoritme-onderbouwing wordt, hoe meer z’n veronderstelde waarheidsgehalte toeneemt. Deze groeiende stelligheid van de resultaten gaat alleen volstrekt voorbij aan de uniciteit van de individuele situatie en plaatst betrokkenen zonder individueel bewijs in het verdachtenbankje en kom daar maar eens vanaf, zo wijst die kinderopvangtoeslagenaffaire uit.

Het is als met de discussie over etnisch profileren door de politie op straat: dat bepaalde kenmerken of handelingen tot extra alertheid leiden is niet op voorhand te veroordelen. Maar alvorens daar consequenties aan te verbinden je als toezichthouder je eerst van de situatie in concreto te vergewissen, zou toch standaard een onderdeel van de gedragscode moeten zijn. Het louter afgaan op groepsgegevens en vervolgens een individu te vervolgen, is toch wel een heel enge ontwikkeling!

De door sommigen aangewakkerde strijd lust waar het de jacht op fraudeurs en wetsovertreders betreft, leidt bovendien in nogal wat gevallen tot een zodanige prestatiedrang, dat het duperen van de “goeden” in het kielzog van de “kwaden” op de koop toe wordt genomen. Natuurlijk zijn regels er om gehandhaafd te worden, maar dergelijke “collateral damage” maakt de handhaving toch zeker niet geloofwaardiger!

Landbouw en landschap, een andere aanpak

Sicco Mansholt was de legendarische grondlegger van ons landbouwbeleid dat zich gekenmerkt heeft door schaalvergroting als panacee voor de borging van de continuïteit van onze landbouw te zien. Waar hij in latere jaren nadrukkelijk tot inkeer kwam, is het onbegrijpelijk dat deze trein van bevordering van schaalvergroting toch nog zo lang doordenderde. Nog los van wat dat voor ons landschap en ons milieu heeft betekend, het heeft veel agrariërs in de situatie gebracht dat ze, ondanks het bezit van grote vermogens, nauwelijks manoeuvreerruimte te hebben voor aanpassing van hun bedrijfsstijl. Grote investeringen vragen bovendien hun inverdiëntijd.

En waar verreweg het grootste deel van onze landbouwproductie in export wordt omgezet, kan het toch niet zo zijn dat de agrarische belangen dezer dagen gelijk gesteld worden aan de zorg voor onze nationale voedselzekerheid.

Je ziet het ook in veel van wat we destijds nog ontwikkelingslanden noemden, de agrarische productie aldaar ontwikkelt zich tot monoculturen gericht op de export en krijgt steeds minder betekenis voor de lokale afzetmarkt. Van origine rijstproducerende naties worden rijstimporteurs met alle consequenties van dien; producten voor de lokale markt worden steeds minder verbouwd, er ontstaan voedseltekorten en lokale kennis van jaren verdwijnt. Fluctuaties in de prijzen op de wereldmarkt hebben bovendien door die monoculturen ook nog eens gigantische economische consequenties. De ook daar plaats grijpende schaalvergroting zorgt daarnaast, nog los van de klimaatverandering, voor geweldige verstoringen in de waterhuishouding.

Op mondiale schaal zou een trend in gang gezet moeten worden, waarbij de landbouw in eerste aanleg gericht zou moeten worden op de lokale markt en het beheer van het oorspronkelijk landschap. Natuurlijk zijn handhaafbare internationale afspraken hierover niet voorstelbaar, maar dat laat onverlet dat een dergelijke trendbreuk ook nationaal in gang kan worden gezet. De bij financiering van deze schaalvergroting betrokken bank, zou vanuit zijn eigen toekomstige belangen, bereid moeten zijn in te spelen op deze operatie en daarnaast is een bijdrage van de overheid aan de rol van landschapsbeheerder zeker op zijn plaats.

Even kort over de protesterende boeren, opvallend trouwens dat de meeste voorlieden blijkens recente publicaties tot de grootste subsidie-ontvangers behoren, het gesprek met hun wat er zeker hoort te zijn, zou moeten beginnen met de vaststelling van de inmiddels onloochenbare feiten over hun bijdrage aan de klimaatcrisis en vervolgens moeten gaan over hoe de overheid de noodzakelijke transitie naar landschapsbeheerder kan begeleiden en blijvend kan ondersteunen. Bevestiging van het door hun verkozen slachtofferschap daarbij is behalve misplaatst, ook slechts voeding voor het weglopen voor die feiten.

Effectief vluchtelingenbeleid

Los van wat je ten principale vindt van ons vluchtelingenbeleid, het is toch wel heel merkwaardig om bij de behandeling van aanvragen voor een verblijfsvergunning kanslozen qua behandeling te prioriteren ten koste van kansrijken! Zeker nu door de oplopende wachttijden deze kansrijken ellenlang moeten wachten op hun behandeling, wat fnuikend is voor hun integratie omdat deze pas mag starten als de procedure is afgerond. En verbetering van integratie was toch juist van belang!

Evenzeer is het uiterst ineffectief aanvragers van een verblijfsvergunning in de eerste fase vanwege noodzakelijke bezuinigingen niet te voorzien van rechtsbijstand. Juist in die eerste gehoren, en ik spreek uit ervaring, speelt de onwennigheid en onbekendheid met onze rechtsregels en kan rechtsbijstand de resultaten van die gehoren zodanig adequaat maken dat vervolgprocedures voorkomen worden. Penny wise, pound foolish dus!

Volkshuisvesting, eindelijk terug op de agenda

Gelukkig is dit kabinet begonnen met de hoognodige reparatie van wat het vorige kabinet aanrichtte op de markt voor sociale huurwoningen door correcties in de verhuurdersheffing en de huurprijsgrenzen. Maar er zullen ook extra maatregelen moeten worden genomen om te voorkomen

dat nog meer sociale huurwoningen aan de voorraad onttrokken worden door verkoop aan het soort beleggers dat niet zozeer verhuur voor huisvesting van lage en midden inkomens als core business ziet maar louter op zoek is naar een hoog korte termijn rendement. Afzien van de markttoets bij de bouw van midden-huurwoningen door corporaties en verdergaande beperking van de verhuurdersheffing zou de corporaties eindelijk weer in staat stellen hun rol als sociaal huisvester goed op te pakken.

Ook is landelijke regelgeving gewenst ter voorkoming van onttrekking aan de voorraad door veelvuldig Airbnb gebruik en andere vormen van onderverhuur. Zou vaste bewoning geen voorwaarde moeten zijn op moment van woningbezit?

Tenslotte vraag ik mij af, of bij het formuleren van een passend toewijzingsbeleid wel voldoende is stil gestaan bij gevolgen in de zin van steeds eenzijdiger samengestelde straten en buurten. Er is alle reden om te voorkomen dat dit een schaal bereikt als in de Parijse voorsteden, om hier op terug te komen!

De kwaliteit van de publieke sector en zijn medewerkers

We hebben jaren achter de rug van politieke beschouwingen waarin het ondernemerschap en de daarvoor benodigde kwaliteiten zodanig verheerlijkt werden dat je bijna zou denken dat, als je daar niet voor koos, er is iets mis is met je was.

Ook was er de trend dat de publieke sector vooral werd gezien als een culminatie van bureaucratie, inefficiency, stroperigheid, acceptatie van dysfunctionerende medewerkers, gebrek aan uitdaging, geen stimulans tot innovatie etc. En omdat de publieke sector door z'n aard transparanter is dan de private sector, droegen de nodige incidenten en de publieke bespreking hiervan hier zeker bij aan bestending van deze vooroordelen. Organisaties in de publieke sector werden regelmatig vergeleken met private ondernemingen en vaak lag al snel het oordeel klaar "dit kan de overheid niet aan, dit moet de markt maar doen". Of "dit zou een private partij zich niet kunnen permitteren". Kiezen voor een baan in de publieke sector leek dan ook op voorhand te worden beschouwd als een next best.

Sinds kort wordt je bijna overspoeld met soms bijna larmoyant aandoende beschouwingen over het beroepsethos en de maatschappelijke betrokkenheid van verpleegkundigen, politie-agenten, militairen, leerkrachten en andere werkers in de publieke sector.

Het laatste jaar wordt ook duidelijk dat de publieke sector ernstig verwaarloosd is geweest en dat dat dus consequenties heeft voor de dienstverlening die we van oudsher nog steeds gewoon vonden en vinden. Zij die daartoe in staat zijn nemen, alleszins begrijpelijk, inmiddels hun toevlucht tot private klinieken, particuliere scholen en huiswerkbegeleiding en private beveiligingsbedrijven. Daarmee het draagvlak onder de "openbare" voorzieningen verder ondermijnend. Het lijkt mij gewenst en urgent dat er hernieuwde uitgangspunten worden geformuleerd over wat de taak van de publieke sector behelst en ook over het primaat wat zij op deze terreinen zou moeten hebben.

En voor wat betreft de arbeidsvoorwaarden, als we dat beroepsethos en die maatschappelijke betrokkenheid zo waarderen, zou dat ook in de verhoudingen tussen de arbeidsvoorwaarden in de publieke sector en die in de private sector tot uitdrukking moeten komen!

In dit kader stoorde ik mij ook aan de recente wijzigingen in ons bouwtoezicht. Ik had gedacht dat ook de politiek z'n bekomst wel had gekregen van nog verdergaande privatisering van publieke taken gezien de inmiddels opgedane ervaringen. Maar waarom nu dan toch wettelijk voorgeschreven wordt dat de aannemer een onafhankelijke private kwaliteitsborger moet inschakelen, begrijp ik ten enenmale niet. Dit kan of hoort toch als taak gewoon bij de gemeenten of eventueel de omgevingsdiensten te worden ondergebracht? Waarom zou het gezag van private inspectie dat van publieke inspectie te boven gaan, het is toch juist de overheid die staat en hoort te staan voor onafhankelijkheid? Waarom die twijfel op voorhand bij de professionaliteit van overheidsdienaren? Waarom de onvermijdelijke toekomstige discussie genereren over "wiens brood men eet, diens woord men spreekt".

Schuldsanering en de overheid als schuldeiser

Iedere keer weer blijkt dat de overheid in vele gedaanten in situaties van noodzakelijke schuldsanering de grootste schuldeiser is, vaak zelfs bij voorrang ten opzichte van andere schuldeisers. Met grote regelmaat is sprake van nieuwe initiatieven om bij stapeling van schulden, zowel door preventieve maatregelen als door het bij elkaar brengen van schuldeisers ten behoeve van een concrete sanering, de uitzichtloze spiraal waarin de schuldenaren in terecht zijn gekomen te doorbreken.

Maar als de overheid zelf nu telkenmale de grootste schuldeiser blijkt te zijn, waarom dan niet binnen diezelfde overheid een mechanisme opgetuigd waardoor het niet de overheid is die schuldenaren in een nog hopelozere situatie brengt om daarna vervolgens weer allerhande constructies te bedenken om deze mensen een uitweg te bieden? Waarom is het juist ook de overheid die bij nalatigheid van betaling met steeds stijgende boetes de uitzichtloosheid arrangeert en dat alles nog eens preferent ten opzichte van andere schuldeisers? Zou het niet juist de overheid moeten zijn die q.q. en te allen tijde alvorens betrokkene verder in de problemen te helpen, de wettelijke plicht zou moeten hebben de mogelijkheid van een op de individuele situatie afgestemde betalingsregeling te onderzoeken? Dat zou pas preventie van schuldenlasten betekenen! Goed initiatief wat dit betreft van de gemeente Arnhem om onder voorwaarden bereid te zijn tot kwijtschelding van schulden!!

ZZP'ers in de gezondheidszorg en het onderwijs

Natuurlijk is het volledig te billijken dat talloze leerkrachten en verpleegkundigen vanuit hun individuele optiek in deze tijden steeds vaker kiezen voor een bestaan als zzp'er en is het ook onontkoombaar dat werkgevers in deze branches bij gebrek aan geïnteresseerde sollicitanten, zich allengs meer moeten wenden tot de categorie zzp'ers en/of oproepkrachten. Maar juist in deze werkvelden, waar een vaste relatie tussen collega's en met patiënten/leerlingen essentieel is voor adequate zorg/onderwijs, is dit een volstrekt onwenselijke trend. M.m. geldt dit trouwens bijvoorbeeld ook voor beroepen als gevangenisbewaarders en klantbegeleiders bij het UWV en de sociale diensten. Ik geef toe met deze signalering geef ik nog geen instrument deze trend een halt toe te roepen, maar er moet toch regelgeving te bedenken zijn om dit te keren? Een minimale lengte van het dienstverband of een minimum aan vast personeel in deze sectoren bijvoorbeeld?

Succes en excellentie

Competitie is op zich gezond en prijsuitreikingen voor de beste in z'n vak dragen ontegenzeggelijk bij aan de ontwikkeling en/of promotie van een vak. Maar het uitreiken van excellentie-certificaten en dit bijna onderdeel van beleid maken, gaat in de meeste gevallen voorbij aan de omstandigheden waarin de individuele school, ziekenhuis, gemeente of onderneming z'n werk uitoefent en die nogal wat uitmaken voor de prestatie die wordt verricht. De hierdoor nogal eens overdreven furor die met dit soort exercities gepaard gaat heeft dezelfde achtergronden als de teneur in bepaalde kringen dat succes in je maatschappelijk functioneren louter een gevolg zou zijn van je eigen inzet en ambitie en dat het grote verschil in kansen dat nog steeds in onze maatschappij aanwezig is geen rol zou spelen.

Natuurlijk heb ik er geen probleem mee dat er af en toe mensen of organisaties eens in het zonnetje gezet worden, maar de hype om op veel terreinen ranglijstjes te maken is toch wel heel erg gebaseerd op de veronderstelling dat prestaties gedefinieerd zouden kunnen worden in een rapportcijfer. Het meest wrange voorbeeld treffen we wat dat betreft nota bene in de wetenschap aan. Hoe vaker je geciteerd wordt, hoe groter was kennelijk je prestatie en hoe eerder krijg je vervolgens subsidie. En we zien dan ook nog eens tot wat voor falsificaties dat kan leiden! Wat mij betreft geldt hetzelfde voor al die keuzehulpen voor scholen, ziekenhuizen, noem maar op. Ze zijn niet zoveel anders dan de waarderingen van de Booking's, Trivago's, Trip Advisor's en Lekker's van deze wereld, die ook zo'n zogenaamde objectieve recensie of maatstaf suggereren.

Segregatie in de samenleving

Vorig jaar schreef ik: "Dat een tweedeling op veel fronten (wonen, welvaart, cultuur, je thuis voelen bij maatschappelijke ontwikkelingen, grote stad vs. platteland) al jarenlang groeiende is, is geen nieuws. Alleen had op veel van die fronten die tweedeling aanvankelijk een andersoortige scheiding tot gevolg. Dat die scheiding nu op veel van die fronten lijkt te gaan samenvallen, lijkt tot een zodanige kloof in de samenleving te leiden dat de sociale cohesie onder druk komt te staan en er zich een echte kloof begint af te tekenen. Het ene deel van de samenleving kent het andere deel niet meer en, zoals dat gaat bij gebrek aan interactie, groeien daardoor de wederzijdse (voor-)oordelen over elkaar".

Ik was recent erg getroffen door een interview in de Groene Amsterdammer met de Franse historicus Pierre Rosanvallon, die hierop doorborduurt. Hij wijst op een belangrijke sociologische verandering. In het verleden kon je de samenleving begrijpen door haar te definiëren aan de hand van wat hij sociale condities noemt, er waren duidelijke sociale groepen en klassen. Je kon mensen en hun problemen indelen op leeftijd, werk, inkomen, gezondheid. Hij ziet nieuwe bewegingen als bijvoorbeeld de Gele Hesjes in Frankrijk en de protesteerdere in Chili niet als een beweging waarvan je de samenstelling kunt definiëren via hun inkomen of hun beroep.

Zijns inziens moet je andere specifieke elementen meenemen, die hij typeert als "positie" of "situatie". Het gaat om mensen die heel ver van hun werk wonen en voor wie de transportkosten zwaar wegen. Moeders ook, die hun kinderen alleen moeten opvoeden. Gescheiden mensen die moeilijk kunnen rondkomen. Mensen die door pech uitvielen op school of examens niet haalden. Personen die het slachtoffer zijn van sociale ongelukken. Al deze mensen kwamen in kwetsbare situaties terecht die niet via de verzorgingsstaat zijn verzekerd. Het politieke discours heeft altijd betrekking op de traditionele sociale condities en de instituties die zich daarop richten. Maar bijna nooit op sociale situaties. Mensen die in een specifieke situatie leven hebben daardoor het gevoel dat ze vergeten zijn,

onzichtbaar zijn. En dus is de democratische hoofdvraag van deze tijd: hoe de onzichtbaren te representeren?

Rosanvallon wijst erop dat het niet vertrouwd zijn met hun problematiek en het in hun ogen niet open staan voor hun problemen, de kloof veroorzaakt tussen diegenen die het wel en niet of minder lukt zich in de moderne samenleving te handhaven. Hij roept hierbij in herinnering dat, toen Roosevelt tijdens de crisis van de jaren dertig meer geld wilde uitgeven aan sociaal beleid, hij er voor koos om daar eerst draagvlak voor te organiseren. Hij lanceerde het Federal Writers Project en liet duizenden schrijvers, fotografen en journalisten het land in gaan. Wat zagen ze? Wat doorleefden de mensen? Het hielp de Amerikanen kennis te nemen van de realiteit. Ze zagen hoeveel armoede er was en wat er aan gedaan moest worden. Zo creëerde Roosevelt draagvlak voor zijn sociale en fiscale politiek.

Rosanvallon citerend: "Romans en verhalen kunnen meer doen om de kennis van de samenleving te doorgronden dan statistiek. Statistiek presenteert het gemiddelde van alles, maar niet de sensibele realiteit. Om een land te regeren heb je statistiek nodig. Om een land te begrijpen heb je verhalen nodig. Je moet weten wat mensen doormaken en hun leven kennen. Dat is nu moeilijk omdat er heel veel onwetendheid is. Ik denk dat er zoveel vooroordelen en stereotypen zijn doordat heel veel mensen de omstandigheden van anderen ontkennen. Heel vaak hebben mensen een negatief oordeel over immigranten, maar als het over hun buurman gaat zeggen ze: 'Ik ken hem, dat is anders.' We moeten daarom een politiek uitstippelen gericht op het vergroten van de gemeenschappelijke kennis van de samenleving. Dat heeft ook alles te maken met vertrouwen creëren. Als je niks van iemand weet, kun je hem niet vertrouwen. Vertrouwen komt als je informatie hebt van de anderen. Dus om het vertrouwen in de samenleving te vergroten, moet je de sociale kennis vergroten. Dat is een zeer belangrijk element van een sociaal contract. Daar ligt een grote taak voor de politiek, het onderwijs en de pers. We moeten geconcentreerd blijven zoeken naar kennis, verhalen en de goede wil van de ander."

Het voorafgaande sprak mij ook daarom erg aan, omdat ik grote vraagtekens stel bij de zeggingskracht van veel onderzoek naar effecten van beleid. Internetpanels van betrokkenen en grootschalige enquêtes leveren dorre statistiek op, maar missen overtuigingskracht, genereren geen empathie. Verhalen van betrokkenen maken indruk. Oral history is niet voor niets in opgang. Narratieve verhalen produceren of storytelling hoeft zich bovendien ook niet altijd in tekst af te spelen. Mij staat nog goed bij dat de miniatuurtekeningen die we zagen in India de kracht hadden niet één gebeurtenis uit te beelden, maar je de loop van gebeurtenissen toonde. Hierdoor had je bijna het gevoel erbij te zijn geweest. En wie de laatste film van Ken Loach "Sorry we missed you" over het leven van een pakjesbezorger heeft gezien, hoef je niets meer uit te leggen over het bestaan van die zogenaamde zzp'ers.

Epiloog

Ondanks al mijn kanttekeningen, ik zie toch nog steeds ook duidelijk positieve tendensen en hoop die ook volgend jaar weer te kunnen releveren. De meesten van jullie zal ik ook dit jaar wel weer ergens tegen komen en ik wens jullie allen in ieder geval alvast een heel goed 2020!

Vriendelijk groetend,
Frits van Aggelen
Lagestraat 84

6953BE Dieren, 06-57573123

fw.v.aggelen@hetnet.nl

bernadettejnsn@gmail.com

Frits@Agnes-en-Partners.com

www.Agnes-en-Partners.com